

Dosavadní stav archeologického výzkumu Velké Moravy lze s trochou nadsázky charakterizovat jako archeologie dvou tváří. Archeologii pohřebišť a archeologii sídlištních situací v mocenských centrech velkomoravského státu. Toto zdánlivě provokativní rozdělení symbolizuje určitý dualismus, projevující se ve dvou rovinách. Jednak jde samozřejmě o dva zcela rozdílné světy v rovině živého a neživého, ale rozdíl je i archeologický - v zastoupení hmotné kultury. Nacházíme jen velmi málo druhů předmětů společných pro oba světy (vyjma těch s funkční a tvarovou dokonalostí či naopak jednoduchostí, jež, alespoň dosud, nelze typologicko-chronologicky rozlišovat, jako např. nože nebo přesleny), resp. jsou tyto společné body málo sledovány a hodnoceny v sídlištních kontextech. Tato skutečnost může být dle mého názoru stěžejním problémem snah o obecnou chronologizaci sledovaného období.

Archeologické vyhodnocení pohřebišť lze dle mého názoru považovat za skutečně archeologické pouze v případě, že bude činěno na základě stratigrafického rozboru a v první fázi alespoň s vypracováním jakýchsi relativně chronologických řad. Tyto výsledky z jednotlivých lokalit by pak mohly být vzájemně porovnávány, příp. propojovány, za předpokladu, že by do tohoto procesu vstupovaly pouze opakované jevy s více jedinci. Je samozřejmé, že v případě dosavadního datování hmotné kultury Slovanů nelze plošně zahrnout něco, co bylo budováno několika generacemi archeologů. Vše by však mělo být verifikováno a rozděleno na data, opírající se o opakované jevy a vyhodnocené stratigrafické vztahy (popř. o relativně chronologické sekvence), a na závěry, byť logické a pravděpodobné, které jsou ale ve skutečnosti stále jen hypotézami.

Oproti pohřebišťům stojí ono již zmiňované druhé „křídlo“ archeologie „staré Moravy“ v podobě obrovského, dosud většinou nezpracovaného nálezového fondu ze sídlištních výzkumů (před, po) velkomoravských mocenských center.